

Sociale rechten

Een blik op het Europees Sociaal Handvest

“Als ik aan werk denk, dan betekent dat vooral controle hebben over je toekomst, in tegenstelling tot overgeleverd zijn aan de genade van de buitenwereld.”

Gary Sinise

Terwijl het Europees Verdrag van de Rechten van de Mens de burgerlijke en politieke rechten waarborgt, verzekert het Europees Sociaal Handvest de economische en sociale rechten van de burgers van de betrokken staten.

Het Sociaal Handvest werd in 1961 door de Raad van Europa aangenomen. In 1988, 1991 en 1995 werden er 3 protocollen aan toegevoegd. Het Handvest en het Protocol van 1988 waarborgen een reeks rechten die we in 2 categorieën kunnen onderbrengen :

- *Arbeidsvoorwaarden*: verbod op dwangarbeid, niet-discriminatie in de werkomgeving, vakbondsrechten, verbod op kinderarbeid onder de leeftijd van 15 en bescherming van 15- tot 18-jarige werknemers, gelijke behandeling van migrantenwerkers, enzovoort.
- *Sociale cohesie*: het recht op gezondheid, sociale zekerheid, medische bijstand, het recht van ouderen om beschermd te worden, enzovoort.

Het herziene Sociaal Handvest werd in 1996 aangenomen. Het werd op 1 juli 1999 van kracht en zal geleidelijk het Handvest van 1961 vervangen. Dit nieuw document waarborgt: gelijkheid tussen man en vrouw, bescherming in geval van ontslag, waardigheid van de werknemers in de werkplaats, bescherming tegen armoede en sociale uitsluiting, het recht op huisvesting, de uitbreiding van het recht om niet gediscrimineerd te worden, enzovoort.

Het Handvest heeft een controlemechanisme dat gebaseerd is op de overhandiging van nationale verslagen door de lidstaten (het 1991 Protocol), alsook een systeem van collectieve klacht (het 1995 Protocol) dat onder meer toelaat dat vakbonden en NGO's collectieve klachten indienen.

? Denk je dat sociale zekerheid *privaat* of *openbaar* zou moeten zijn?

Het recht op werk

Het recht op werk is, als een van de sociale en economische rechten, gewaarborgd door internationale instrumenten zoals de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (UVRM) (artikel 23), het Internationaal Verdrag over Economische, Sociale en Culturele Rechten (artikel 6), en het herziene Europees Sociaal Handvest (ESH).

Een staat die het recht op werk erkent, verbindt zich niet *om tewerkstelling te verzekeren voor iedereen die dat wil*; zo 'n verplichting zou in de praktijk 'onwerkbaar'

Aanverwante activiteiten

- Globalisering: een woordenlijst, pagina 65.
- Een verhaal over twee steden, pagina 67.
- Ashique's verhaal, pagina 87.
- Let op, we kijken toe! pagina 91.
- Loon naar werk?, pagina 103.
- Horoscoop van de armoede, pagina 141.
- Zie wat we wel kunnen!, pagina 205.
- Vakbondsvergadering, pagina 240.
- Werk en kindjes, pagina 256.

kunnen zijn. Het recht op werk houdt eerder in dat de staat de verplichting heeft om een economische en sociale situatie te ontwikkelen waarin jobs kunnen gecreëerd worden.

Het recht op werk is belangrijk op zich, maar ook in zover het een voorwaarde is om menselijke waardigheid te verzekeren. Als niet eerst het recht op werk is gewaarborgd, zal de uitoefening van vele andere rechten in de praktijk ondenkbaar zijn.

Uit het recht op werk vloeit het recht voort op rechtvaardige (of redelijke) werkomstandigheden. Dit recht bevat de waarborg om niet gediscrimineerd te worden, om een billijk loon en betaald verlof te krijgen alsook om redelijke werkuren en een veilige en gezonde werkplek die het fysieke en geestelijke welzijn van de werknemer vrijwaart. Deze waarborgen hebben de bedoeling te verzekeren dat de werknemers hun arbeidsloopbaan in behoorlijke omstandigheden beginnen en verder zetten. Werk zou geen onhoudbare last mogen worden, of een doel op zich; het zou een middel moeten zijn om te verzekeren dat minstens de basisbehoeften zoals voeding, kledij, huisvesting en onderwijs worden bevredigd.

“De arbeiders hebben hierbij niets te verliezen tenzij hun ketens. Ze hebben de wereld te winnen.”

Karl Marx

? Vind je dat werklozen steun van de staat zouden moeten krijgen?

Tewerkstelling vanuit een jongerenperspectief

Een job hebben betekent meer dan de middelen hebben om zichzelf te kunnen behelpen. Het is ook een manier om levenservaring op te doen. Door tewerkgesteld te zijn ontwikkelen individuen (en zeker jongeren) vele vaardigheden, variërend van technische tot persoonlijke vaardigheden.

Werkloosheid en slechte werkomstandigheden zijn een deel van de complexe en onderling verbonden kwesties die de volledige ontplooiing van een persoon belemmeren en zijn/haar inherente waardigheid in het gedrang brengen. Enkele voorbeelden van deze gevolgen zijn: het onvermogen van de werklozen om voor zichzelf en de zijnen een bevredigende levensstandaard te veroorloven, het kunnen tot stand komen van een groot aantal jobs op de zwarte markt (wat de zekerheid van de werknemers en hun mogelijkheden om hun rechten te verdedigen vermindert en de noodzaak aantoont om een uitgebreid systeem van sociale zekerheid uit te bouwen om de werklozen steun te verlenen).

De overgang van school naar werk is voor de jongeren een cruciale fase in hun persoonlijke en professionele ontwikkeling gedurende hun leven als volwassene. De gevolgen van jeugdwerkloosheid kunnen ernstig zijn. Jeugdwerkloosheid hangt dikwijls samen met sociale problemen zoals geweld, misdaad, zelfmoord en alcohol- en drugsmisbruik.

De percentages voor jeugdwerkloosheid zijn vaak hoger dan die voor volwassenen. Dit verschil kan groot of klein zijn, afhankelijk van de specifieke situatie in het land.

Werkloosheidscijfers in enkele Europese landen⁴⁴

Land	Jeugdwerkloosheid (%)	Gemiddelde werkloosheid (%)
Kroatië	31,4	9,9
Duitsland	10,7	9,9
Letland	25,5	13,8
Rusland	26,8	13,3
Slovakije	20,4	11,1
Spanje	39,2	20,9
Zweden	11,2	5,3
Nederland	5,1	3,8
Verenigd Koninkrijk	13,6	7,1

“Niemand kan slagen door talent alleen. God geeft talent; werken zet talent om in genie.”

Anna Pavlova

Vele factoren verklaren de hoge cijfers voor jeugdwerkloosheid: de segmentering van de arbeidsmarkt, technische en organisatorische veranderingen die een vraag naar hogere kwalificaties hebben gecreëerd en de crisis op de arbeidsmarkt, die de situatie voor werklozen moeilijker heeft gemaakt.

Vakbonden, werken voor de werkers

De geschiedenis van de vakbonden gaat tot zeer ver terug. De rechten van de werknemers zijn ongetwijfeld verbeterd, zelfs al gebeurde dit slechts geleidelijk, en de vakbonden hebben in dit proces een cruciale rol gespeeld.

Dag van de Arbeid: 1 mei

1 mei: Internationale Dag van de Arbeid, herdenkt de historische strijd van de arbeiders wereldwijd.

1 mei ontstond in de strijd om de achturedag. Terwijl de werknemers gedwongen werden om 10, 12 of 14 uren per dag te werken, groeide de steun voor de achturedag snel. De eerste dagen van mei 1886 werden gekenmerkt door stakingen en betogingen in de Verenigde Staten. Over het hele land nam een half miljoen werknemers deel aan de 1 mei betogingen. In Chicago bv. namen zo 'n 90.000 mensen deel aan een mars.

1 mei werd vlg een jaarlijks gebeuren. In meer en meer landen over de hele wereld vierden de arbeiders de Dag van de Arbeid op 1 mei. 1 mei werd in 1891 voor de eerste maal gevierd in Rusland, Brazilië en Ierland.

Vakverenigingen zijn organisaties van werknemers (er zijn ook organisaties van werkgevers). Hun belangrijkste doel is de belangen van de werknemers t.o.v. de werkgevers te vertegenwoordigen. Het recht om een vakbond op te richten en er zich bij aan te sluiten is een fundamenteel mensenrecht. Een goed functionerende en gerespecteerde beweging van vakbonden is vaak een goede indicator van democratie en mensenrechtenstandaarden.

Naast hun rol in de strijd voor betere arbeidsvoorwaarden speelden de vakverenigingen een sleutelrol (en die spelen ze nog) in de opbouw van sociale bewegingen en in het in gang zetten van sociale veranderingen. De rol van de vakbonden in de verschillende landen van Europa is zeer verschillend geweest. In enkele landen, waar fascistische en communistische regimes het bewind voerden, werden vakbonden overgenomen of opgericht door de overheid en de politieke elite, en werden ze een werktuig voor hun onderdrukkend regime. Als gevolg van deze historische realiteit zijn vele mensen sceptisch over de rol die vakbonden kunnen spelen. Zeer recent zijn de werknemers van deze landen begonnen om de positieve rol ervan in de strijd voor hun rechten te erkennen. Er bestaan in Europa ook andere verschillen, vooral i.v.m. de rol en de organisatie van de vakverenigingen. In de meeste landen zijn vakverenigingen georganiseerd in confederaties.

Solidarnosc (Solidariteit) was een nieuwe nationale vakbond die in de jaren 1980 in Polen furore maakte.

De beweging startte op 31 augustus 1980 officieel met het ondertekenen van de Akkoorden van Gdansk, die o.a. pleitten voor het recht om onafhankelijke vakbonden op te richten en het recht om te staken. In realiteit startte Solidarnosc toen de arbeiders van de scheepswerven naar het centrum van Gdansk, die brutaal door de politie werd uiteengeslagen. Vele stakingen in de zomer van 1980 bewezen dat de beweging Solidarnosc als een factor van sociale en democratische verandering wortel had geschoten. Het ledenaantal van de beweging groeide tot meer dan 9 miljoen. De repressieve politiek van de communistische regering werd duidelijk toen ze Solidarnosc verbood, waardoor de vakbeweging vele jaren noodgedwongen ondergronds werkte.

Jeugd en lidmaatschap van vakbonden

In recente jaren werden de vakbonden in vele landen geconfronteerd met een terugloop van leden onder de jongeren. Vele vakbonden hebben slechts traag gereageerd op de veranderingen die jongeren hebben ervaren, en ze hebben soms gefaald om een agenda op te stellen die de jongeren in voldoende mate aantrekt om het verlies op het terrein van het klassieke lidmaatschap te compenseren. Bijgevolg zijn vele vakbonden nu een werking aan het uitstippelen die rekening houdt met de

noden en de realiteit van jonge werknemers en ook aangepaste structuren om met deze sector om te gaan. Enkele ervan hebben jeugdcomités opgericht, wat het geval is voor het EVV (Europees Vakverbond) en het IVVV (de Internationale Vereniging van Vrije Vakverenigingen).

“Het werk zal je leren hoe je het moet doen.”

Gezegde uit Estland

? Ben jij lid van een vakvereniging? Ben je het ooit geweest?

- Tussen 1988 en 1997 verloren de vakverenigingen die verbonden zijn aan de Deutscher Gewerkschaftsbund (DGB) niet minder dan 609.407 jonge leden, of 55,2 % van het totaal aantal jonge leden.
- Tussen 1987 en 1999 slonk het percentage jongeren (van 16 tot 24 jaar) aangesloten bij een vakbond van 62,7 % naar 46,7 %.
- In Griekenland verklaarde 70,1 % van de jongeren dat ze geen vertrouwen stelden in de vakverenigingen, dit terwijl slechts 22,9 % het leger en 40,6 het gerecht niet vertrouwden.⁴⁵

Kinderarbeid

Het onderwerp kinderarbeid krijgt tegenwoordig veel aandacht. Kinderen worden ingezet in velerlei soorten werk, van huishoudelijk werk tot zware industriële productie. Het aantal kinderen dat erbij betrokken is, is alarmerend hoog.

Het is moeilijk om statistisch materiaal over kinderarbeid te verzamelen, gezien het meestal illegale karakter ervan. Het aantal kinderen tussen 5 en 14 jaar die werken wordt op 250 miljoen geraamd: 120 miljoen voltijds en 130 miljoen deeltijds.

Zo 'n 61 % van dit totaal (bijna 153 miljoen) is in Azië te vinden, 32 % (80 miljoen) in Afrika, en 7 % (17,5 miljoen) in Latijns Amerika.

Kinderarbeid komt ook voor in vele geïndustrialiseerde landen, en in Oost-Europese landen neemt het toe.

In vergelijking met de waarborgen die gegeven waren in het Handvest van 1961 heeft het herziene Europees Sociaal Handvest de waarborg voor de bescherming van kinderen en jongeren op de werkvloer versterkt. Artikel 7(1) voorziet dat “met het oog op de verzekering van het effectieve recht op bescherming voor kinderen en jongeren, nemen de Partijen het op zich om: de minimumleeftijd om toegelaten te worden tot de arbeidsmarkt vast te stellen op 15 jaar, behoudens uitzonderingen voor kinderen die worden tewerkgesteld in voorgeschreven licht werk zonder gevaar voor hun gezondheid, hun zeden en hun opvoeding.”

De Internationale Arbeidsorganisatie (International Labour Organisation, ILO), de belangrijkste organisatie voor het bepalen van arbeidsnormen, heeft lange tijd haar activiteiten toegespitst op de uitroeiing van kinderarbeid. Daartoe heeft zij aanbevelingen gedaan en afspraken vastgelegd. Twee belangrijke verdragen behandelen specifiek kinderarbeid.

1. Het ILO-verdrag over de Ergste Vormen van Kinderarbeid (1999) werd in 2000 van kracht. Vorige pogingen om komaf te maken met kinderarbeid mislukten en de algemene situatie voor werkende kinderen blijft verslechteren. Daarom besliste de internationale gemeenschap, vanuit de idee één stap per keer te zetten, om de ergste vormen van kinderarbeid volledig te verbieden. In november 2001 hadden reeds 108 landen het verdrag bekrachtigd.
2. Het ILO-verdrag over de Minimumleeftijd (1973) is een ander voorbeeld. Artikel 1 verklaart “elk Lid (...) neemt het op zich om een nationaal beleid toe te passen dat gericht is op de daadwerkelijke afschaffing van kinderarbeid en op het progressief verhogen van de minimumleeftijd om toegelaten te worden tot de arbeidsmarkt tot een niveau dat overeenkomt met de meest volledige fysieke en mentale ontwikkeling van de jongeren.”

Een van de belangrijke ILO-programma's om kinderarbeid uit te roeien is het Internationaal Programma voor de Eliminatie van Kinderarbeid. Het Verdrag inzake de Rechten van het Kind voorziet in artikel 32 (1) dat “de betrokken staten het recht van het kind erkennen om beschermd te worden tegen economische uitbuiting en tegen

De Internationale Arbeidsorganisatie (ILO)

Heeft een belangrijke rol gespeeld in de ontwikkeling van en de strijd voor het respect van werknemersrechten en heeft bijgedragen tot de vorming en promotie van gepaste structuren om de werknemersrechten te bevorderen. www.ilo.org

De percentages kinderen tussen de leeftijd van 10 en 14 jaar, die werken, zijn: 30,1 % in Bangladesh, 11,6 % in China, 14,4 % in India, 17,7 % in Pakistan, 24 % in Turkije, 20,5 % in Ivoorkust, 11,2 % in Egypte, 41,3 % in Kenia, 25,8 % in Nigeria, 31,4 % in Senegal, 4,5 % in Argentinië, 16,1 % in Brazilië, 6,7 % in Mexico, 0,4 % in Italië en 1,8 % in Portugal.

elk soort werk dat gevaarlijk kan zijn of de opvoeding van het kind kan hinderen, of schadelijk kan zijn voor de gezondheid van het kind of zijn fysieke, mentale, geestelijke, morele of sociale ontwikkeling.”

De globalisering is zwaar op de sociale rechten beginnen wegen. Dit proces bevordert inderdaad praktijken die de sociale waarborgen tarten die algemeen beschouwd worden als minimale waarborgen voor elementaire werkvoorwaarden. Met de uitbouw van de vrije markteconomie beschouwen vele ondernemingen het gebrek aan sociale bescherming als een ‘uitnodigend’ element voor investeringen en voor productie van goederen aan lage kostprijs. De hervestiging van industrieën vanuit landen waar arbeidswaarborgen verplicht zijn naar andere landen die zulke zekerheden aan hun werknemers niet bieden, wordt beschouwd als een haalbare optie voor winstgevende doeleinden.

In een context waar de prioriteit van de meeste ondernemingen het verhogen van de winst is, zelfs ten koste van de sociale en arbeidsrechten van hun werknemers, zijn de internationale en regionale mensenrechteninstrumenten die sociale en economische rechten verschaffen fundamenteel voor de bescherming van de rechten van de werknemers.

Bronnen

- *La Charte, ses protocoles, la Charte révisée, Editions du Conseil de l'Europe, 1998.*
- *Conditions of employment in the European Social Charter. Study compiled on the basis of the case law of the European Committee of Social Rights, Council of Europe Publishing, 2000.*
- *Pascual, S., Waddington, J., Young people: the labour market and trade unions. A report prepared for the Youth Committee of the European Trade Union Confederation, European Trade Union Confederation Publication, May 2000.*
- *Solidarnosc, www.solidarnosc.org.pl*
- *Taking steps; young people and social protection in the European Union, European Youth Forum.*
- *Unicef (2000), "Young people in changing societies", Regional Monitoring Reports, No 7, Florence Innocenti Research Centre.*
- *United Nations, World Bank, ILO Policy, A global alliance for youth employment: recommendations of the High Level Panel of the United Nations Secretary-General's Youth Employment Network, www.un.org/esa/socdev/youthemployment/index.htm*

